

Omedelbart omhändertagande av barn och unga i vissa internationella situationer - Ds 2017:49

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tillstyrker att det införs nya bestämmelser för omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer.
- SKL anser att förvaltningsdomstolarnas prövningsram måste tydliggöras i förarbetena.
- SKL anser att frågan om delegation av beslutanderätt avseende de nu föreslagna bestämmelserna måste ser över.

7 Behovet av nya bestämmelser

SKL vill inledningsvis framhålla att den skyddslagstiftning som syftar till att motverka att barn och unga far illa som utgångspunkt gäller alla barn och unga som vistas i kommunen. Det kan inte ha varit lagstiftarens avsikt att socialtjänstens skyldighet att agera när barn eller unga far illa och behöver omedelbart skydd endast ska omfatta vissa. Bestämmelsen i 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) förutsätter att det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av LVU. SKL tolkar detta som att den unges behov ska vara av en sådan karaktär att tvångsvård är motiverat. Det är den unges vårdbehov vid tidpunkten för det omedelbara omhändertagandet som måste vara avgörande. Under dessa förhållanden anser SKL att bestämmelsen måste tolkas i enlighet med principen om barnets bästa och den bakomliggande tanken med lagstiftningen att alla barn som far illa eller riskerar att fara illa ska få skydd. SKL:s bedömning är därför att även de barn och unga som inte har sin hemvist i Sverige redan idag kan omhändertas enligt 6 § LVU.

Med anledning av att framförallt kammarrätterna i landet har visat sig göra olika bedömningar vid tillämpning av 6 § LVU är det dock angeläget att lagstiftaren skyndsamt ändrar och tydliggör lagstiftningen. Det får inte råda någon osäkerhet kring att alla barn och unga som vistas i Sverige har rätt till omedelbart skydd. SKL delar utredarens bedömning att lagstiftningen måste förtydligas och tillstyrker att detta görs genom att nya bestämmelser införs i LVU.

8.3 När ska den särskilda regleringen tillämpas?

Socialnämnden har, precis som påpekas av utredaren, en underförstådd skyldighet att kontrollera sin egen behörighet att fatta beslut även i internationella hänseenden.

Frågan om i vilket land ett barn eller en ungdom ska anses ha hemvist och om 6 § eller den föreslagna 9 a § LVU ska tillämpas kan bli svårbedömd.

I utredningen anges att möjligheten för förvaltningsdomstol att besluta om omedelbart omhändertagande efter ansökan ska gälla även i nu aktuella fall med hänsyn till att det kan förekomma att socialnämnden bedömt sig vara behörig att ansöka om vård men att förvaltningsdomstol vid sin prövning finner att svenska domstolar och myndigheter endast är behöriga i brådskande fall. I dessa fall ska rätten kunna besluta om omedelbart omhändertagande (se kapitel 8.5 i promemorian). I detta sammanhang saknar emellertid SKL ett resonemang kring förvaltningsdomstolarnas prövningsram för de fall socialnämnden och förvaltningsdomstol gör olika bedömningar i fråga om behörighet vid ett omedelbart omhändertagande. Det bör i förarbetena tydliggöras att förvaltningsdomstolens prövning tar sikte på det omedelbara omhändertagandet och barnet eller ungdomens brådskande behov av vård och att domstolen därvid inte är bunden av vilken bestämmelse (6 § eller 9 a § LVU) som socialnämnden åberopat till stöd för sitt beslut.

8.5 Beslutsfattande

SKL delar utredarens bedömning att samma ordning som gäller enligt befintliga bestämmelser om omedelbart omhändertagande så långt möjligt bör gälla i fråga om omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer. Av utredarens förslag framgår att den kompletterande beslutanderätten ska gälla i brådskande fall. När det gäller beslut om att ansöka enligt 9 d § LVU torde detta beslut sällan vara brådskande eftersom barnet eller ungdomen då redan är under vård. Utgångspunkten för 6 § LVU är att möjligheten till delegation i 10 kap. 4 § socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) är begränsad till utskottsnivå, med undantag för just brådskande fall. I nu aktuellt förslag förs dock inga resonemang kring delegation i förhållande till de nya bestämmelserna trots att utredaren framhåller att samma ordning så långt möjligt bör gälla. Det anser SKL är en brist som bör åtgärdas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

SKL har den 9 oktober 2017 i en hemställan till Socialdepartementet påtalat behovet av en översyn av delegationsbestämmelsen i 10 kap. 4 § SoL med avseende på hemlighållande av vistelseort och begränsningar i umgänge. I samband med en sådan översyn bör även de nu föreslagna 9 a och 9 d §§ LVU kunna tas med.

8.6 Bryssel II-förordningen och lagen om 1996 års Haagkonvention

Det är i första hand socialnämndens uppgift att ta kontakt med den utländska myndighet som är berörd. I vissa fall kan det dock vara svårt att etablera denna kontakt och hjälp kan behövas från Utrikesdepartementet, som är svensk centralmyndighet. SKL vill därför framhålla Utrikesdepartementets viktiga roll i dessa sammanhang och vikten av att vara tillgänglig och kunna ge god vägledning i dessa ärenden.

8.7 Ansökan om fortsatt omhändertagande

SKL delar utredarens bedömning att ett omedelbart omhändertagande enligt den föreslagna 9 a § LVU måste kunna fortsätta längre än fyra veckor och att det inte i lag ska anges hur länge ett omhändertagande ska bestå. Ett medgivande om tre månader åt gången framstår som väl avvägt. Möjligen bör det i förarbeten resoneras kring eller i vart fall nämnas att det kan förekomma fall där ett beslut inledningsvis fattas med stöd av 9 a § LVU men där det efter kontakt eller försök att etablera kontakt med en utländsk myndighet framstår som oklart var barnet eller ungdomen har sin hemvist alternativt att anknytningen bedöms vara starkast till Sverige. För dessa fall bör tydliggöras att socialnämnden inte är förhindrad att ansöka om vård eftersom bedömningen av behörighet kan förändras.

9. Konsekvenser av förslaget

SKL tolkar nuvarande lagstiftning på så sätt att socialnämnderna kan omhänderta även barn och unga som inte har hemvist i Sverige. SKL har även rekommenderat socialnämnderna att tillämpa 6 § LVU på alla barn och unga som befinner sig i Sverige och är i behov av omedelbart skydd och vård, oavsett hemvist. SKLs bedömning är därför att de föreslagna bestämmelserna inte innebär någon ny uppgift för socialnämnderna utan är att se som ett förtydligande av nuvarande rättsläge. Socialnämnderna kommer dock att få hantera en ny form av ansökningar till förvaltningsdomstol. SKL bedömer dock eventuella kostnadsökningar med anledning av detta som marginella. Förbundet anser inte att det kan förväntas att de föreslagna regeländringarna kommer att leda till några till besparingar för kommunerna.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande